Cari Açıkların Sürdürülebilirliği: Literatür Taraması

Received/Geliş: 30.06.2017
Accepted/Kabul: 22.11.2017

Dilara AYLA*
Yakup KÜÇÜKKALE**

Öz

Cari işlemler hesabında oluşan açıkların boyutu kadar nitelik itibariyle sürdürülebilir olup olmadığı da oldukça önemli bir konudur. Sürdürülebilir bir cari açığın nitelikleri hakkında pek çok yaklaşım olmakla birlikte, bu yaklaşımlarda sürdürülebilirliğin tanımı ve niteliği hakkında bazı tartışmalara rastlanmaktadır. Bu tartışmalar, cari açığın sürdürülebilirliğini ölçmeye yönelik oldukça farklı yöntemlerin geliştirilmesine yol açsa da cari açık için genel-geçer bir sürdürülebilirlik tanımlaması yapılamamıştır. Buna rağmen, farklı koşullarda farklılık gösterebilse de bazı göstergelerin sürdürülebilirlik ölçümünde kullanıldığı görülmektedir. Söz konusu göstergeler net bir yorum yapılmasına müsaade etmese de genel kapsamlı değerlendirmelere imkân sağlamıştır. Bu çalışmada, cari açıkların sürdürülebilirliği ile ilgili literatürün taranıp derlenmesi amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Cari İşlemler Açığı, Makroekonomi

Sustainability Of Current Deficits: A Literature Rewiev

Abstract

It is also very important issue whether the current account deficit is sustainable as much as how much it is. Along with many approaches to qualifications for a sustainable current account deficit, there are some debates about the definition and character of sustainability in these approaches. While these discussions lead to the development of quite different methods for measuring the sustainability of the current account deficit, there is no general definition of sustainability for the current account deficit. However, some indicators may be used to measure sustainability although they may vary in different circumstances. Although these indicators do not allow for a clear interpretation, they have made it possible to make comprehensive assessments. The main aim of this study is to scan and compile the related literature.

Keywords: Sustainability, Current Account Deficit, Macroeconomics

* Dr.Öğr.Üyesi Dilara AYLA,RTEÜ,Fındıklı Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, ORCİD ID: 0000-0002-0206-250X, dilara.ayla@erdogan.edu.tr

**Prof.Dr.Yakup KÜÇÜKKALE, KTÜ, İİBF, İktisat, ORCID ID: 0000-0002-9724-3388, ykucukkale@ktu.edu.tr

Giriş

Cari işlemler dengesi, ülkelerin ekonomik karar alma süreçleri için gösterge niteliği taşıdığından makroekonomik istikrar açısından önem arz eden bir ödemeler bilançosu kalemi olarak değerlendirilmektedir. Dış dengenin sağlanması noktasında önem arz eden bu hesap kaleminde oluşacak açıkların iç ekonomik dengeyi de bozabilecek olması, açığın makroekeonomi açısından sahip olduğu rolü ortaya koymaktadır. Çünkü açığın finanse edilebilmesi noktasında yaşanacak zorluklar ülke ekonomilerini dar boğazlara sürükleyebilecektir. Dolayısıyla cari işlem açıklarının ekonomiler üzerinde yaratacağı etkilerin boyutu açığın ne kadar süre devam ettirilebildiği ile de yakından ilgilidir. Bu çerçevede sürdürülebilir bir cari işlemler açığının varlığı, makroekonomik istikrarın temin edilebilmesi için gerekli görülmektedir. Ancak sürdürülebilirlik kavramının tespiti kolay olmamakla birlikte karmaşık yapısı nedeniyle bazı güçlüklerle karşılaşılmaktadır (Kim, Min, Hwang ve McDonald, 2009, s. 163).

Cari işlemler açığının sürdürülebilirliği en genel anlamda açık miktarının herhangi bir kriz yaratmadan alabileceği değerler ile açıklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, kriz yaratmayan cari işlemler açığı sürdürülebilir olarak kabul edilmektedir. Buradaki odak noktası, açığı oluşturan ödünç kaynakların ekonomide önemli problemlere yol açmadan finanse edilip edilemediği ile ilgilidir (Şubasat, 2010, s. 8). Dolayısıyla cari açığın sadece miktar olarak değerlendirilmesi sürdürülebilir olup olmadığı hakkında yapılabilecek yorumları hem kısıtlı hem de yanıltıcı hale getirebilmektedir.

Cari işlemler açığının sürdürülebilir olup olmadığını tespit etmek için yaygın olarak kullanılan kriterlerin yatırım/tasarruf oranı, cari açık/GSYİH oranı, dış borç/GSYİH oranı, reel döviz kurunun değerlenmesi, ihracat/GSYİH oranı, sermaye girişlerinin büyüklüğü ve bileşimi, brüt içsel rezervler/borç stoku, iktisadi büyüme, finansal yapı, döviz rezervleri ve borç yükü olduğu görülmektedir. Analizlerde kullanılan bu kriterler hakkında çeşitli görüşler olmakla birlikte kullanılan kriter kısıtlarının paralel nitelikte olması konu hakkında yorum yapılabilmesine imkan sağlamıştır.

Sürdürülebilirliğin tanımlanması ve ölçülmesinde karşılaşılan sorunlar, cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğini ölçmeyi amaçlayan çalışmaların sayısını ve türünü de oldukça artırmaktadır. Bu çalışmanın amacı, çok sayıda olan ve sürdürülebilirlik sorununu birbirlerinden çok farklı şekilde ele

alan ilgili literatürü özetlemek ve derli toplu bir kaynak oluşturabilmektir. Çalışmanın bundan sonraki ilk bölümünde sürdürülebilirliği farklı ekonomiler için test eden çalışmalar özetlenirken, ardından gelen bölümde farklı kriterleri dikkate alarak analiz yapmaya çalışan literatür özetlenmektedir.

Cari Açığın Sürdürülebilirliği ile İlgili Çalışmalar

Literatürde cari işlemler hesabı açıklarının sürdürülebilir olup olmadığı ile ilgili olan ilk çalışmanın Husted (1992) tarafından yapıldığı görülmektedir. Yazar, ABD ekonomisini incelediği çalışmasında, ithalat ve ihracat serilerinin birbirleriyle eşbütünleşme ilişkisi içerisinde olması şartı ile eşbütünleşme katsayısının bire eşit olması durumunda cari işlemler açığının sürdürülebilir olacağını ifade etmiştir. Husted (1992)'dan sonra bu koşulu geliştiren Quintos (1995) ise, çalışması sonucunda eşbütünleşme katsayısının bire eşit olması halinde cari açığın sürdürülebilirliğinin güçlü nitelikte olduğunu ancak söz konusu değerin sıfır ile bir arasında olması halinde zayıf formda bir sürdürülebilirliğin varlığını vurgulamıştır.

Wu, Fountas ve Chen (1996), 1973-1994 döneminde ABD ve Kanada'da cari işlemler açıklarının sürdürülebilir olup olmadığını birim kök testleri ve eşbütünleşme analizi ile test etmişlerdir. Analiz sonuçlarına göre, ilgili dönemde gerçekleşen reel cari açık/GSYİH oranlarının sürdürülemez nitelikte olduğu belirtilmiştir.

Akçay ve Özler (1998), Türkiye'de cari açığın sürdürülebilirliğini, 1987-1996 dönemi verilerini kullanarak analiz etmiştir. Çalışmalarında, modeldeki optimal cari denge ile gerçek cari işlemler dengesi arasındaki farkın fazla olması, kriz döneminde gerçekleşen cari açıkların aşırı olduğunun tespitinde bir gösterge olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, analizde kullanılan göstergelerin ve baz alınan değerlerin sürdürülebilirliğe engel teşkil etmediği sonucuna ulaşılmıştır.

ABD ekonomisinde cari açığın sürdürülebilirliğini 1967-1994 dönemi verileriyle inceleyen Fountas ve Wu (1999), araştırmalarını Engle-Granger eşbütünleşme yöntemini kullanarak gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada, ithalat ve ihracat serilerinin eşbütünleşme ilişkisi içerisinde olmamaları nedeniyle uzun dönemde sürdürülebilirlik lehinde bulgulara ulaşılamamıştır. Yazarlar sürdürülebilirlik için yukarıda bahsedilen eşbütünleşme ilişkisinin varlığının gerekli olduğunu vurgulamışlardır.

Wu (2000), 1977:1-1997:4 dönemi verilerini kullanarak 10 OECD ekonomisi için (G-7'ler; İngiltere, ABD, Almanya, Fransa, Avustralya, İtalya, Japonya, Kanada, İspanya ve Hollanda) cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğini test etmiştir. Çalışmada, Genişletilmiş Dickey-Fuller birim kök testi gibi geleneksel tekniklerin yanı sıra panel birim kök testini kullanılmıştır. Sürdürülebilirlik için cari işlemler dengesinin durağan olması gerektiğini vurgulayan yazar, ADF birim kök testine göre İspanya hariç bütün ülkelerde durağan olmayan cari işlemler dengesinin varlığı sonucuna ulaşmıştır. Diğer taraftan G-7 ekonomileri ve İspanya hariç dokuz ekonomi için uyguladığı panel birim kök testi sonuçlarına göre ise her iki örneklemde cari işlemler dengelerinin sürdürülebilir olduğunu tespit etmiştir.

Apergis, Katrakilidis ve Tabakis (2000), rejim kaydırma ve Gregory-Hansen eşbütünleşme yöntemini kullanarak Yunanistan'da cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğini inceledikleri çalışma sonucunda, ilgili ülkede cari işlemler hesabı dengesinin sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu nedenle de ulusal paranın devalüasyonunun uygun bir politika olmadığını ifade etmişlerdir. Özellikle de uluslararası sermaye akımlarına karşı çok savunmasız ve yüksek kamu borcu oranları ile karakterize edilen bir ülkede yapılacak bir devalüasyonun, ülkenin finansal varlıkları ve yabancı rezervleri üzerinde negatif etkiler yaratacağını belirtmişlerdir.

Adedeji (2001), Nijerya ekonomisinde cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, 1960-1997 dönemi verilerini kullanarak, eşbütünleşme, ADF, Phillips-Perron ve OLS testleri yardımıyla analiz etmiştir. Analiz sonucunda, Nijerya ekonomisinin zamanlararası bütçe kısıtlamasını yerine getirdiği ve cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, yapısal zayıflıkların ve makroekonomik istikrarsızlığın varlığı halinde yaşanan cari açıkların dış krize dönüşebileceği vurgulanmıştır.

149 ülke ekonomisi için 1970-1997 dönemi verileriyle sürdürülebilirlik analizi yapan Edwards (2001)'ın probit modelini uyguladığı çalışmasında, cari işlemler açıklarının sürdürülebilir nitelikte olmadığı ve sürdürülemez nitelikteki yüksek cari açıkların ekonomik krizlerin nedenini oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mann (2002) tarafından yapılan bir başka çalışmada ise, ABD ekonomisinin 1999-2001 dönemi verileriyle panel eşbütünleşme analizi kullanılmıştır. Çalışmada cari işlemler açıklarının sürdürülebilir nitelikte olmayabi-

leceği sonucuna ulaşılmıştır. Yazar, sürdürülebilir cari işlemler açığının ekonominin yapısında bir değişiklik yaratıp yaratmaması ile ilişkilendirmiştir.

Arize (2002), cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğini 50 ülke verileriyle rejim kaydırma, Johansen eşbütünleşme birim kök yöntemi ve Gregory-Hansen eşbütünleşme testi ile incelediği çalışmasında araştırmaya konu çoğu ekonomi için cari dengenin sürdürülebilirliğine ilişkin bulgulara ulaşamamıştır. Buna ek olarak, tüm ülkeler (Meksika hariç) için eşbütünleşmenin varlığı tespit edilmiş ve bu sonuç makroekonomi politikalarının uzun vadede etkili olduğunu ve bu ülkelerin uluslararası bütçe kısıtlamalarını büyük oranda ihlal etmediğini göstermiştir.

Hudson ve Stennet (2003), Jamaika'da 1962-2002 dönemi için cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğini eşbütünleşme yöntemi aracılığıyla incelemiş ve sürdürülebilirlik lehine bulgulara ulaşamamışlardır. Klasik zamanaşımı borç modelleri kullanılarak yapılan analizde, ülkenin net dış borçlarının boyut ve evrimi ölçülmeye çalışılmıştır. Çalışmada, Jamaika'nın genel olarak cari hesabın ödeme gücü koşulunu ihlal etmediği ancak dengesizliğin şiddetli olduğu dönemlerin devam etmesi halinde açığın sürdürülemez olacağı belirtilmiştir. Bu nedenle mali, yapısal ve makroekonomik politika uygulamalarının büyüme odaklı olması gerekliliği vurgulanmıştır.

Chortareas, Kapetanios ve Uçtum (2004)'un, Kapetanios ve Shin (2002) eşik birim kök testiyle Latin Amerika ülkelerinin bazılarını inceledikleri sürdürülebilirlik çalışmasında cari işlemler dengesinin sürdürülebilir olduğuna ilişkin veriler elde etmişlerdir. Doğrusal olmayan durumlara izin veren yeni bir metodoloji kullanılarak yapılan çalışmada, birçok Latin Amerika ülkesinde dış borçların sürdürülebilir olduğu ve bu nedenle cari işlemler hesabının sürdürülebilirliğinin zarar görmediği vurgulanmıştır.

Dülger ve Özdemir (2005) tarafından SURADF panel birim kök testi ile oransal birim kök testleri kullanılarak yapılan ve G-7 ülkelerinde 1974-2001 dönemi için cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğinin araştırıldığı bir diğer çalışmada ise, Fransa, İtayla ve Kanada'da sürdürülebilirlik lehine bulgular saptanırken; Almanya, İngiltere, ABD ve Japonya'da sürdürülebilirlik aleyhinde bulgulara rastlanmıştır. Ayrıca, devam eden açıkların yabancı sermayeyi çekmek için iç faiz oranlarının ve dış borç birikiminin artmasına neden olarak gelecek nesillere aşırı bir yük getiren artan faiz ödemelerini yaratacağı belirtilmiştir.

Babaoğlu (2005), Türkiye'deki cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, 1987-2004 dönemi verilerini kullanarak, dönemlerarası model "Aşırılık Kriteri"ni ekonometrik uygulama yardımıyla analiz etmiştir. Çalışmada, Türkiye'deki cari açığın çoğunlukla kısa vadeli borçlar ve portföy yatırımlarıyla finanse edilmesinin taşıdığı risk ve tüketim harcamalarından ziyade yatırıma yönlendirilen yabancı sermaye girişlerinin cari işlemler açığının sürdürülebilirliği için ne kadar önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Yapılan Wald testi sonuçlarına göre, milli gelir serileri yardımıyla ulaşılan cari işlem açıklarının optimal değere yakın olduğu ancak bunun istatistiksel olarak anlamsız olduğu tespit edilmiştir. Bu tespit, cari işlem açıklarının geçmiş dönemlerde özellikle kriz öncesinde sürdürülebilir olduğunu savunan görüşlerin reddedildiği anlamına gelmektedir.

Yücel ve Yanar (2005), Türkiye'de 1964-2003 döneminde, Engle-Granger iki aşamalı eşbütünleşme yöntemini kullanarak cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, ilgili dönemde sürdürülebilir bir cari işlemler açığının olmadığını tespit etmişlerdir. Yücel ve Yanar'a göre, cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini belirleyen faktörler; tasarruf yatırım dengesi, ihracat/GSYİH rasyosu, sermaye hareketlerinin yapısı ve hacmi, finansal yapı ve hızlı büyüme oranı olarak sıralanmıştır. Ayrıca kısa dönemli borçlanma ve dış rezervler ile finanse edilen veya tüketim harcamalarından kaynaklanan cari işlem açıklarının daha tehlikeli olduğu vurgulanmıştır (Yücel ve Yanar, 2005, s. 483).

Naqvi ve Morimune (2005) tarafından eşbütünleşme analizi kullanılarak yapılan ve Pakistan'da 1972:01-2004:04 dönemi için cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğinin araştırıldığı bir diğer çalışmada ise sürdürülebilirlik lehinde bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgu ihracat ve ithalat değerlerinde eşbütünleşme ilişkisinin tespit edilmesine ve dış ticaret dengesinin sürdürülebilir olmasından kaynaklanmaktadır.

Lau, Baharumshah ve Haw (2006) ise, Kore, Endenozya, Malezya, Filipinler ve Tayland'da cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğini tek değişkenli birim kök testiyle analiz etmişlerdir. Analizde, 1976:1-2001:4 dönem verileri kullanılmış ve kriz öncesi dönemde cari işlem açıklarının sürdürülebilir düzeyde olduğu ancak kriz sonrası dönemde durumun tersine döndüğü belirtilmiştir.

Holmes (2006a), panel eşbütünleşme yöntemini kullandığı çalışmada cari açığının 11 OECD ülkesinden Avustralya, Belçika, Kanada, Japonya, İngiltere ve ABD için sürdürülebilir olduğu tespit edilirken, Fransa, Almanya, İtalya, Norveç ve İspanya için ise sürdürülebilir olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Cari açığın uzun dönemde sürdürülebilir olup olmadığının test edildiği çalışmada, ihracat ve ithalat ilişkisinin uzun dönem analizi yapılmış ve klasik panel veri yöntemlerinin aksine Pedroni tarafından savunulan panel veri teknikleri kullanılmıştır.

Yine Kalyoncu (2006), yaptığı benzer çalışmada panel eşbütünleşme yöntemini kullanmış ve 1960-2002 dönemi için 22 OECD ülkesinde sürdürülebilirlik lehine bulgulara ulaşmıştır. Zamanlararası borçlanma kısıtının kullanılarak, cari hesap serilerinin durağanlığının test edildiği analizde, ADF birim kök test sonuçlarına göre çoğu OECD ülkesinin cari hesabının birim kök olduğu görülmüştür. Panel veri testi sonuçları ise ortak birim-kök boş hipotezinin reddedilemeyeceğini göstermiştir. Bu nedenle cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğu kabul edilmiştir.

Benzer şekilde Holmes (2006b) tarafından yapılan bir başka çalışmada da, Latin Amerika ülkelerinde 1979-2001 dönemi verileriyle panel birim kök testi ve eşbütünleşme analizi gerçekleştirimiş ve analiz sonucunda cari işlemler açıklarının Kolombiya ve Brezilya hariç 14 ülkede sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Önel ve Utkulu (2006) ise, cari işlem açıkları için önem arz eden dış borçları ele aldıkları çalışmalarında, birim kök ve Gregory-Hansen eşbütünleşme tekniği aracılığı ile Türkiye için dış borç ödeme gücünün durumunu araştırmışlardır. Araştırmalarında, Türkiye'de gerek cari işlemler dengesi açıkları gerekse dış borç ödeme gücü açısından yapısal bir kırılmadan bağımsız bir şekilde, zayıf nitelikte de olsa bir sürdürülebilirliğin varlığı sonucuna ulaşmışlardır.

Oğuş ve Sohrabji (2006), çalışmalarında Türkiye'de cari işlemler dengesi açıklarının sürdürülebilirliğini, eşbütünleşme ve birim kök analizi ile test etmişlerdir. Elde edilen sonuçlarda herhangi bir sürdürülebilirlik bulgusuna rastlanmamıştır.

Benzer şekilde Barışık ve Çetintaş (2006) da, ihracat ve ithalat serilerini kulanarak yapısal kırılmalı model yardımıyla yaptıkları analizde, Türki-

ye'nin 1987-2003 döneminde yaşadığı cari açıkların sürdürülemez olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Chu, Chang, Chang, Su ve Yuan (2007) ise, cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, 48 Afrika ülkesinde 1980-2004 dönemi için panel veri modelleriyle incelemiş ve çalışma sonucunda ilgili 48 ülkenin 37'sinde cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğu ifade edilmiştir. Çalışmada, bu ülkelerin 11'inde cari hesabının durağan olmadığı tespit edilmiş ve sürdürülebilirlik yorumu bu bulguya göre yapılmıştır. Sürdürülebilirlik için bu ülkelerin uluslararası borçlarını temerrüde düşürebilecek herhangi bir teşvike sahip olmamaları gerektiği önerilmektedir.

Ağaslan ve Akçorakoğlu (2007), Türkiye ekonomisinin 1987:01-2006:04 dönemi için eşbütünleşme testlerini kullanarak yaptıkları sürdürülebilirlik analizinde, ilgili dönemde cari işlemler açığının sürdürülebilir nitelikte olmadığını tespit etmişlerdir. Sürdürülebilirlik yorumu optimal ve gerçekleşen cari işlemler dengesinin karşılaştırılması yapılarak gerçekleştirilmiştir.

Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini inceleyen bir başka çalışma Yamak ve Korkmaz (2007) tarafından yapılmış ve çalışmada Hakkio ve Rush (1991)'ın geliştirerek Husted (1992)'ın ekonometrik olarak test edilebilir düzeye indirgediği dönemlerarası bir model ile birlikte Pesaran, Shin ve Smith (2001) tarafından geliştirilmiş olan Sınır Testi yaklaşımı kullanılmıştır. 2001:04-2005:09 verilerinin kullanıldığı çalışmada, zayıf formda sürdürülebilirlik tespiti yapılmıştır. Zayıf formda sürdürülebilirlikten kastedilen ise, ithalatın sadece belirli bir kısmının ihracat tarafından karşılanabiliyor olmasıdır (Yamak ve Korkmaz, 2007, s. 28).

Terzi ve Sarıdoğan (2007), Türkiye ekonomisinde cari açıkların belirleyicilerini, Johansen eşbütünleşme yöntemi, ECM analizi ve Granger nedensellik testini kullanarak analiz etmişlerdir. Çalışmalarında, cari işlemler açığının sürdürülebilirliğine de değinerek sürdürülebilirlik için faiz oranı, döviz kuru ve verimlilik odaklı uygun makroekonomik politikaların uygulanması gerektiğini vurgulamışlardır.

Perera ve Verma (2008) tarafından eşbütünleşme analizi kullanılarak yapılan ve Sri Lanka'da 1950-2006 dönemi için cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğinin araştırıldığı bir diğer çalışmada ise, cari işlemler açıklarının sürdürülebilir nitelikte olmadığı tespit edilmiştir. Çalışmada ihracat ve

ithalatı arasında uzun dönemli bir ilişki olmadığı belirlenmiş ve Sri Lanka'nın uluslararası bütçe kısıtlamasını ihlal ettiğini öne sürülmüştür.

Yörükoğlu ve Çufadar (2008)'a göre, Türkiye'deki cari açık probleminin temel nedenleri yapısal istikrarsızlıkların yanı sıra finansal ve reel piyasaların özellikleridir. Yabancı sermaye girişinde yaşanan artışların cari işlemler açığını olumlu yönde etkilediğini vurgulayan yazarlar, özellikle yeşil alan yatırımlarına yönelik olan yabancı sermaye girişlerinin cari işlemler açığının sürdürülebilirliği üzerinde olumlu katkıları olduğunu ifade etmişlerdir.

Oğuş ve Sohrabji (2008), Türkiye'nin 1992-2004 dönemindeki cari işlemler açığının optimal ve sürdürülebilir olup olmadığını incelemişlerdir. Çalışmada, cari işlemler açığının gelecekteki yurtiçi nakit akımının Granger anlamda nedeni olduğu tespit edilmekle birlikte Türkiye için optimal ve sürdürülebilir bir cari işlemler açığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İsmail ve Baharumshah (2008)'ın VAR analizi ile birlikte Granger nedensellik testi ve eşbütünleşme yöntemini kullandıkları bir diğer çalışmada 1960-2004 döneminde, Malezya için 1990-1997 döneminde cari işlemler dengesinin sürdürülebilir olduğu belirlenmiştir. 1998-2003 döneminde ise sürdürülebilirlik bulgusuna rastlanamamıştır.

Gülcan ve Önel (2008), 1992:1-2007:1 dönemi için Türkiye'de cari açıkların sürdürülebilirliğini yapısal kırılmaları dikkate alan eşbütünleşme analizini kullanarak incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, ithalat ve ihracat serilerindeki yapısal kırılmaların dikkate alınması durumunda cari açığın sürdürülemez nitelikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kim ve diğer. (2009), 1981-2003 dönemi için Asya ülkelerinde yüksek yatırım oranından kaynaklanan cari açıkların sürdürülebilirliğini, ESTAR yöntemi yardımıyla zamanlararası dış denge kısıtı yaklaşımı altında incelemiştir. Çalışma sonucunda, 1998 yılında yaşanan Asya ekonomik krizinin bu ülkelerin cari açıkları üzerinde önemli etkiler yarattığı ve ilgili ekonomilerde cari işlemler hesabı açıklarının sürdürülebilirlik niteliği taşıdığı belirtilmiştir.

Berke (2009), Türkiye ekonomisinde cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, 1989:01-2006:02 dönemi verilerini kullanarak, parçalı eşbütünleşme yöntemi ile analiz etmiştir. Analizde, reel birleşik ithalat ve reel ihracat serilerinin uzun dönemde parçalı eşbütünleşik olduğu ve dolayısıyla cari

işlemler açıklarının uzun dönemde sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

1992-2007 dönemine ait aylık veriler ile Türkiye için cari işlemler açığının sürdürülebilir olup olmadığını Johansen eşbütünleşme analizini kullanarak inceleyen Peker (2009), çalışmasında düşük formda bir sürdürülebilirlik olgusuna vurgu yapmaktadır. Analizde, eşbütünleşme katsayısı birden küçük bir değer olarak hesaplanmış, ithalat ve ihracat serileri arasında uzun dönemli bir ilişkinin varlığı ve döviz giderlerinin döviz gelirlerinden daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Christopoulos ve Leon-Ledesma (2010)'nın yaptıkları çalışmada ise, yine ABD ekonomisindeki cari açıkların sürdürülebilirliğinin doğrusal olmayan birim kök testleri kullanılarak araştırılması durumunda daha sağlıklı bulgular elde edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda, ABD'de cari işlemler açığının 1960-2008 dönemi için sürdürülebilir olduğu doğrusal olmayan birim kök testleri ile ortaya konulmuştur.

Takeuchi (2010), ABD ekonomisinde dış borçların sürdürülebilirliğini araştırmış ve yapmış olduğu çalışmada cari açıkların GSYİH'ye oranını temel gösterge olarak kullanmıştır. Analizinde 1961-2008 dönemine ait veriler ile Markov Zinciri (Markov-Switching) birim kök testi ve Monte Carlo yöntemini kullandığı araştırmada cari işlemler dengesi açıklarının ulusal para aşınmasına bağlı olduğunu belirtmiştir. Yazar, ABD'nin dış açıklarının ve bu nedenle oluşan cari işlem açıklarının yüksek olduğunu fakat cari açığın sürdürülebilirliğinin dolar değerinin düşürülmesi ile temin edilebileceğini belirtmiştir.

ABD ve İngiltere'de 1960-2008, Kanada'da 1961-2008 ve Fransa'da 1978-2008 döneminde cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini doğrusal olmayan zaman serisi yöntemleriyle inceleyen Chen (2010)'e göre, cari işlemler açığı sürdürülebilir değildir. Ampirik sonuçlar, dört ülkede gerçekleşen cari açık/GSYİH oranları için geleneksel birim kök testine dayanan durağan olmayan süreçlerin varlığını göstermektedir.

Brissimis, Hondroyiannis, Papazoglou, Tsaveas ve Vasardani (2010), 1960-2007 döneminde Yunanistan için cari işlemler açığının belirleyicilerini ve sürdürülebilirliğini test etmiş ve analizde eşbütünleşme yöntemini kullanmışlardır. Elde edilen bulgulara göre, cari işlemler açığının 1960-1998 döneminde sürdürülebilir; 1999-2007 döneminde ise sürdürülemez olduğunu

tespit etmişlerdir. Zamanlararası yaklaşımın kullanıldığı çalışmada, Yunanistan'daki cari açıkların güçlü yatırımların olmaması ve özel tasarrufların önemli ölçüde azalmasından kaynaklandığına dikkat çekilmektedir.

Campa ve Gavilan (2011), Avrupa para bölgesindeki ülkelerde cari işlemler hesabı dengesinin sürdürülebilirlik niteliğindeki azalışı Euro alanının oluşumuna bağlamışlardır. Dönemlerarası cari hesap modelinin test edildiği çalışmada yöntem olarak en küçük kareler yönteminin kullanıldığı görülmektedir. Buna ek olarak, bazı ülkelerin dış borçlarında yaşanan artışların sürdürülebilirlik ile ilgili endişeleri arttırdığı iddia edilmiştir.

Chen (2011a), OECD ülkelerinden olan Kanada, Japonya, İngiltere ve ABD'de 1970-2008, İtalya'da 1971-2008, Fransa'da 1975-2008 ve Almanya'da 1991-2008 dönemi için, cari işlemler dengesi açıklarının sürdürülebilirliğini, GLS ve Markow Switching yöntemleri aracılığıyla araştırmıştır. Çalışma sonucunda, ülkelerin tamamı için geçerli olan sürdürülebilir bir cari işlemler açığının varlığı tespit edilememiştir. Sonuçlara göre, Almanya ve Japonya'da uzun dönemde sürdürülebilir cari işlemler dengesinin varlığı sonucuna ulaşılırken; Kanada, İngiltere, ABD, İtalya ve Fransa'da ise sürdürülebilirlik lehine bulgulara ulaşılamamıştır. Yazar, cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini GSYİH büyüme oranının cari açık/GSYİH'ye oranından büyük olmasına bağlamıştır.

Cari işlemler dengesi açıklarının sürdürülebilir olup olmadığını, MS birim kök testi aracılığıyla inceleyen Chen (2011b) bir başka çalışmada, dönemlerarası bütçe kısıtındaki sapmaların cari açığın sürdürülebilirliği üzerinde negatif etkiler yarattığını tespit etmiştir. Yapılan analizde, Avustralya'da 1970-2009, Belçika, Finlandiya ve Portekiz'de 1975-2009, Çek Cumhuriyeti'nde 1991-2009, Macaristan'da 1993-2009, Yeni Zelanda'da 1971-2009 ve İspanya'da 1983-2009 dönemlerinde, sürdürülebilir cari işlemler dengesinin olmadığı ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, Almanya ve Japonya'da dönemlerarası bütçe kısıtının karşılanabildiği; fakat ABD, İngiltere, İtalya ve Kanada için dönemlerarası bütçe kısıtının karşılanamaması nedeniyle kritik bir durumun varlığından bahsedilmiştir.

Greenidge, Holder ve Moore (2011)'nin dönemlerarası bütçe kısıtı yaklaşımı altında Johansen eşbütünleşme analizini kullandıkları çalışmada da, Barbados ekonomisinde, 1960-2006 dönemi için, cari işlemler açığının sürdürülebilirliği incelenmiş ve çalışma sonucunda ilgili ekonomide sürdürü-

lebilir bir cari işlemler açığının olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ampirik bulgular, gerçek ihracat ve ithalat arasındaki uzun dönemli dengenin varlığını desteklemiş ve dengeden sapmaların düzeltme yapan ithalatlarla kısa vadede düzeltildiğini göstermiştir. Bu nedenle toplam talebi sınırlayan politikaların ekonomiyi kısa vadede dış dengeye doğru yönelttiği ve ihracatı artırmak için uygulanan politikaların orta ve uzun vadeli planlamaya daha uygun olduğu vurgulanmıştır.

Ümit (2011), Türkiye ekonomisinde cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, 1992:01-2010:02 dönemi verilerini kullanarak, eşbütünleşme yöntemi ile analiz etmiştir. Analizde, Türkiye'de ilgili dönem için cari işlemler açıklarının düşük düzeyde sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İhracat ve ithalat serilerinin kullanıldığı çalışmanın Johansen eşbütünleşme testi sonuçlarına göre seriler arasında bir tane eşbütünleşme vektörüne rastlanmıştır. Ancak eşbütünleşme denkleminden elde edilen ithalat katsayısının işaret açısından beklentilere uygun olmasına rağmen birden küçük bir değer bulunması sürdürülebilirliğin düşük düzeyde olduğu yorumunun yapılmasına neden olmuştur.

Holmes, Panagiotidis ve Sharma (2011), çalışmalarında 1950-2003 dönemine ait verilerle, GLS ve VEC yöntemlerini kullanarak, Hindistan'da ekonominin liberalleştiği 1991 döneminin öncesi ve sonrasında Hindistan'ın cari açığının sürdürülebilirliğini ve ihracat ile ithalat serileri arasındaki eşbütünleşmenin varlığını test etmişlerdir. Analizde, 1991 dönemi öncesinde seriler arasında eşbütünleşme ilişkisine rastlanmazken, 1991 dönemi sonrası için eşbütünleşme tespit edilmiştir. Bu sonuç, Hindistan'da cari açıkların sürdürülebilir olduğunu göstermiştir.

Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilir olup olmadığını, 1992:01–2010:11 dönemine ait ithalat ve ihracat verileri ile sınır testi yaklaşımını kullanarak test eden Göçer ve Mercan (2011), çalışmalarında serilerin eşbütünleşik olması nedeniyle Türkiye için zayıf nitelikte bir sürdürülebilirlik tespit etmişlerdir.

Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilir olup olmadığını inceleyen bir başka çalışma Özer ve Coşkun (2011) tarafından yapılmış ve çalışmada 2002-2010 döneminin sürdürülebilirlik niteliği incelenmiştir. Yapılan analizde, eşbütünleşme yöntemi ve yapısal kırılmalı birim kök testi kul-

lanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, ekonomik kriz sonrası dönemde sürdürülebilirliğin zayıf nitelikte olduğu tespit edilmiştir.

Polat (2011), Türkiye için 2000-2010 döneminde cari açığın sürdürülebilir olup olmadığını, ARDL sınır testi yöntemi ile analiz etmiştir. Analiz sonucunda, cari işlemler açığının düşük düzeyde sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Cari işlemler açığının sürdürülebilirliğine vurgu yapan bir başka çalışmada Röhn (2012), cari işlemler açıklarının belirleyicilerini incelemiş ve 1985-2010 döneminde 29 gelişmekte olan ve 23 sanayileşmiş ülke üzerinde yaptığı analizde GSYİH içindeki payı %3 ile %5,5 aralığında olan cari işlem açıklarının sürdürülebilir olduğunu vurgulamıştır.

İnsel ve Kayıkçı (2012) ise, Türkiye için cari açığın sürdürülebilir olup olmadığını yapısal özellikler açısından incelemişlerdir. Çalışmada, ithalatın gelir esnekliği değeri 2,24 olarak hesaplanmış, ekonomik büyüme oranının yüksek oluşu cari açığın temel nedeni olarak belirtilmiş ve bu kapsamda cari açıkların sürdürülebilirliğinde şüpheler olduğu vurgulanmıştır.

Hindistan'da endojen yapısal kırılmaların varlığı altında ticari açıkların sürdürülebilir olup olmadığını inceleyen Nag ve Mukherjee (2012), analizlerinde endojen yapısal kırılma birim kök testini kullanmışlardır. Çalışmalarında, Hindistan'da borç stoku ile ithalat, ihracat ve faiz ödemeleri değişkenleri arasında uzun dönemde geçerli olan herhangi bir denge ilişkisinin olmadığını tespit etmişler ve sürdürülebilirlik olgusuna rastlamamışlardır.

Theofilakou ve Stournaras (2012), OECD üyesi olan ekonomilerde ihtiyarî maliye politikası tutumlarının denetim altına alınmasından sonra, mali ve ekonomik göstergelerin uyum sürecinin yüksek cari açıklardan nasıl etkilendiğini, çoklu üstel kesikli tercih modelini kullanarak incelemişlerdir. Analiz sonucunda, değişen maliye politikası davranışlarının cari işlem açıklarının sürdürülebilirliğini olumsuz etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Ceylan ve Çeviş (2012), Türkiye'de dönemlerarası cari hesap modelinin geçerliliğini, 1987:1 ve 2012:1, 1987:1-2001:4 ve 2002:1-2012:1 dönemi verilerini kullanarak, doğrusal olmayan zaman serisi yöntemi odaklı alternatif birim kök analizi ile test etmişlerdir. Çalışma sonucunda, dönemlerarası cari hesap modelinin 1987:1-2001:4 döneminde (enflasyon hedeflemesi rejimi öncesi dönem) geçerli olduğu tespit edilirken, 2002:1-2012:1 dönemi (enflasyon hedeflemesi rejimi sonrası dönem) için aynı sonuca ulaşılama-

mıştır. Buna göre, cari hesap modelinin geçerli olduğu dönem için sürdürülebilir cari işlemler dengesi söz konusu iken, modelin geçerli olmadığı enflasyon hedeflemesi sonrası dönem için cari işlemler dengesinin sürdürülemez olduğu belirtilmiştir.

Bajo-Rubio (2012), İspanya'da cari işlemler açığının sürdürülebilir olup olmadığını, 1850-2000 dönemi için regresyon analizi ile incelemiştir. Çalışmada, 1940-1959 ve 1959-1974 gibi özel dönemler dışında gerçekleşen dış açıkların uzun vadede İspanya'nın ekonomik büyümesi üzerinde herhangi bir kısıtlama yaratmadığı ve bu nedenle cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Chang ve Chang (2012), cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, Avustralya, Kanada, Finlandiya, Almanya, Kore, Meksika, Norveç, İsviçre, İngiltere ve ABD için 1981-2010 dönemini kapsayan bir çalışma ile test etmiştir. Çalışmada panel veri yöntemlerini kullanan yazarlar, Almanya, İngiltere ve ABD dışındaki ülkelerde, cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğunu belirtmişlerdir.

Etiyopya'da cari işlemler dengesi üzerinde çalışan ve çalışmalarında kısa ve uzun dönemde cari dengeyi etkileyen makroekonomik faktörleri hata düzeltme modeli ile inceleyen Murty, Sailaja ve Mulugeta (2013), cari işlemler açığının uzun dönemde sürdürülebilir olduğunu tespit etmişlerdir. Çalışmada ekonomik büyümenin ve ulusal tasarruflardaki azalmanın cari açığa neden olduğu vurgulanarak ikiz açık hipotezinin ilgili ülkede geçerli olduğu belirtilmiştir.

Doğan ve Bayraç (2014)'ın 1998-2013 dönem aralığında Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini inceledikleri çalışmada "Dönemlerarası Tüketimin Giderilmesi" modeli kullanılmış ve analiz sonucunda sürdürülebilirlik lehine bulgulara rastlanmamıştır. Modelden elde edilen denkleme göre, optimal ve gerçekleşen cari denge serileri dışardan finanse edilen ekonomik büyüme nedeniyle ortaya çıkan cari açıkların sürdürülemez olduğunu göstermiştir.

Altunöz (2014)'ün Türkiye ekonomisinin 1994:04-2013:04 verilerini kullanarak yaptığı sürdürülebilirlik analizinde ise, VAR ve Johansen eşbütünleşme metodu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, model değişkenleri arasında kısa ve uzun dönemde eşbütünleşme ilişkisinin olduğu ve cari iş-

lemler hesabı açıklarının düşük formda sürdürülebilirlik niteliği taşıdığı tespit edilmiştir.

Sürdürülebilirlik Göstergeleri ile İlgili Çalışmalar

Cari işlemler açığı, ülke ekonomileri açısından taşıdığı önem ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde kronikleşen bir yapıya bürünmesi nedeniyle sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi gereken bir kavram haline gelmiştir. Dolayısıyla ekonomilerin sürdürülebilir bir cari işlemler açığına sahip olup olmadıkları pek çok çalışmaya konu olmuş ve bu çalışmalarda sürdürülebilirlik kriterlerine ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Aşağıda söz konusu çalışmalara ilişkin bazı bilgilere yer verilecektir.

Milesi-Feretti ve Razin (1996a), cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, Avustralya için 1981-1994, Şili için 1977-1982, İrlanda için 1979-1990, İsrail için 1982-1986, Malezya için 1979-1986/1991-1995, Meksika için 1977-1982/1991-1994 ve Güney Kore için 1978-1988 dönemlerini kapsayan bir çalışma ile test etmiştir. Çalışmada vurgulanan temel nokta, cari işlemler açığı/GSYİH oranının %5'in üzerine çıkması halinde sürdürülebilirliğin tehlikeye gireceği olmuştur. Milesi-Ferretti ve Razin (1996a)'e göre, dış ticarette ve cari işlemler bilançosunda yaşanan açıkların süreklilik gösterdiği ülkeler için dış ticaret açıklarını fazlaya dönüştüren bir dönüm noktasının varlığı, bu ülkelerin cari işlem açıklarının sürdürülebilmesi açısından gerekli görülmektedir. Ancak böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde cari işlem açıklarının sürdürülebilirliğinden bahsedebilmek için ekonomik faaliyetlerde büyük çaplı değişimlerin yaşanmaması gerekmektedir. Aksi halde ekonomik faaliyetlerde yaşanacak bir daralma veya ekonomik bir kriz cari işlemler dengesinin sürdürülemez olduğu anlamına gelebilecektir.

Milesi-Ferretti ve Razin (1996a/1996b)'e göre, bir ülkenin karşı karşıya olduğu dış borç yükümlülüklerinin gayrisafi milli hasılaya oranının istikrarlı olması sürdürülebilirlik açısından yeterli görülmektedir. Çalışmalarında, bu oranın istikrarlı olduğu dış ticaret açığının elde edilmesi için dış ticaret açığının ne kadar daraltılması gerektiği araştırılmıştır (Milesi-Ferretti ve Razin, 1996a, s. 1-2/1996b, s. 11-12).

Milesi-Ferretti ve Razin (1998), 1971-1992 döneminde 86 düşük ve orta gelirli ülkede ekonomik kriz olmaması durumunda, dış dengesizliklerin sürdürülebilirliği ile dış değişkenler, makroekonomik politika değişkenleri

(mali bilanço gibi), mali belirleyiciler (dış yükümlülüklerin boyutu ve kompozisyonu) ve ekonominin yapısal özellikleri (dışa açıklığın derecesi gibi) arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, analize konu olan dışa açıklık, rezervlerin düzeyi, cari işlemler bilançosu gibi iç ve ticaret hadleri şokları, ABD reel faiz oranları gibi dış değişkenlerin cari işlemler açığı nedeniyle ortaya çıkan krizler üzerinde önemli rol oynadığı tespit edilmiştir.

Wu, Chen ve Lee (2001), çalışmalarında G-7 ülkelerinde cari işlemler dengesinin sürdürülebilir olup olmadığını, 1973:2 ile 1998:4 dönemine ait üçer aylık verilerle, geleneksel eşbütünleşme testlerine ek olarak panel eşbütünleşme yöntemini de kullanarak analiz etmişlerdir. Analizde kullanılan yaklaşıma göre, sürdürülebilir bir cari işlemler dengesi için mal ve hizmet ithalatı ile ihracatı, net faiz ödemeleri ve net transfer ödemelerinin toplamından elde edilen özel ithalat değeri arasında istikrarlı bir eşbütünleşme ilişkisinin olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede, analizde kullanılan panel eşbütünleşme testi sonuçlarında G-7 ülkelerinde sürdürülebilir cari işlemler açığının varlığı tespit edilirken; Engle-Granger testi, Genişletilmiş Dickey-Fuller birim kök analizi ve Johansen eşbütünleşme testlerine göre ise sürdürülebilirlik bulgusuna ulaşılamamıştır.

Caldéron, Chong ve Zanforlin (2001) ise cari işlemler açığının sürdürülebilirlik göstergelerini; yurtiçi ekonomik faktörler (kamu ve özel kesim tasarrufları, makroekonomik belirsizlikler ve büyüme oranı), dış sektörler (sermaye kontrolleri, ticaret hadleri, dışa açıklık, reel efektif döviz kuru, döviz piyasasında oluşan kara borsa, dış yardımlar ve dış borç) ve dünya ekonomisindeki gelişmeler (uluslararası faiz oranları ve sanayileşmiş ülkelerin büyüme oranı) olarak 3 temel grup altında toplamıştır.

Bergsten (2002), cari açık/GSYİH oranının %4 ile %5 değerlerine ulaşması halinde ekonomilerin tehlikeli alana girdiklerini vurgulamıştır.

IMF (2002) tarafından yapılan ve cari işlemler açığının sürdürülebilirlik kriterlerinin Slovakya ekonomisi için incelendiği çalışmada net dış borçların GSYİH'ye oranında gözlemlenen sürekli azalışların sürdürülebilirlik lehinde etkide bulunabileceği vurgulanmıştır. Çalışmada ayrıca, orta vadede benzer nitelikteki ülkelerle yakınlaşan brüt dış borçların da aynı şekilde sürdürülebilirlik açısından olumlu bir etki yaratacağı belirtilmiştir.

Baharumshah, Lau ve Fountas (2003), 1961-1999 döneminde Endonezya, Filipinler, Malezya ve Tayland'da cari açıkların sürdürülebilir olup

olmadığını rejim kaydırma, birim kök ve eşbütünleşme yöntemlerini kullanarak incelemişlerdir. Çalışma sonucunda, 1997 Asya Krizi'nden önce (1961-1997) Malezya hariç üç ülkede sürdürülebilir bir cari işlemler açığının olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada kullanılan yaklaşıma göre, sürdürülebilir bir cari işlemler dengesi için mal ve hizmet ihracatı ile ithalatı, net tek yanlı transfer ödemeleri ve net faiz ödemeleri toplamından elde edilen özel ithalat değeri arasında istikrarlı bir eşbütünleşme ilişkisinin olması gerektiği belirtilmektedir. Yapılan analize göre, kriz öncesi dönemde bu ilişkiye rastlanmaması, yaşanan istikrarsızlıkların bir sonucu ve kriz göstergesi olarak değerlendirilmiştir. Kriz dönemi sonrası için ise, Malezya ve yapısal kırılmanın dikkate alınmaması durumunda Filipinler hariç tüm ülkeler için cari işlemler açığının sürdürülebilir olduğu belirtilmiştir.

Raybaudi, Sola ve Spagnolo (2004), cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, Brezilya'da 1995:1-2002:2, Arjantin'de 1992:1-2001:3, Japonya, İngiltere ve ABD'de 1970:1-2001:3 dönemlerini kapsayan bir çalışma ile analiz etmişlerdir. Çalışmalarında, değiştirilmiş bir ADF testi (Markow Switching ADF) kullanan yazarlar, cari işlemler açığının durağan ve durağan olmayan dönemlerini ayırt etmeyi amaçlamış ve uzun dönem bütçe kısıtıyla tutarlılık gösteren bazı kısıtlar kullanmışlardır. Analizde, cari işlemler açığının Arjantin ve ABD'de istikrarsız; Japonya, İngiltere ve Brezilya'da ise istikrarlı yani sürdürülebilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna ek olarak ABD ekonomisinin durumunun dikkate alınması gerektiğini ve Arjantin'de 8 çeyrek, ABD'de ise 29 çeyrek süresince sürdürülemez bir cari işlemler açığı ile yaşanabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliği açısından dönemlerarası bütçe kısıtlanmasının uzun bir sürece ihtiyacı olduğunu fakat yine de ülkelerde borç ödeme problemi olmasına rağmen cari işlemler dengesinin sürdürülebilir olabileceğini vurgulamışlardır.

Dooley, Landau ve Garber (2004:4), gelişmiş ülkelerdeki cari açığın sürdürülebilirliğinde etkin sermaye varlığının etkili olduğunu, ABD'nin cari açığın sürdürülebilirliğinin ise ülkenin finansal açıdan dünyanın merkezi olmasından kaynaklandığını belirtmişlerdir.

Uygur (2004a, 2004b), dönemlerarası optimizasyon modelini incelediği çalışmalarda, farklı koşullarda sürdürülebilir cari açık için gerekli olan ticaret fazlasının miktarını tespit etmeye çalışmıştır. Çalışmalarında önemle

vurguladığı konu ise, cari işlem açıklarının Türkiye için önem taşıyan nitelikte bir sorun olduğudur.

Matsubayashi (2005), ABD ekonomisinde cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, 1975:1-1998:2 dönemi verilerini kullanarak zaman serisi yöntemi ile analiz etmiştir. Analizde, sürdürülebilir cari işlemler açığının varlığı için özel tasarruf-özel yatırım, bütçe dengesi kamu borcu ve net dış borç-net ulusal tasarruf değişkenleri arasında istikrarlı bir koentegrasyon ilişkisinin bulunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu çerçevede her bir koentegrasyon denkleminde dört farklı gecikme uzunluğunun kullanıldığı modelde, ABD ekonomisindeki cari işlemler açığının yüksek ihtimalde sürdürülebilir olduğu tespit edilmiştir (Aktaran Yamak ve Korkmaz, 2007).

Freund (2005), gelişmiş ülke ekonomilerinde cari dengenin dinamik uyum sürecini en küçük kareler yöntemini kullanarak araştırmış ve cari açıkların belirli bir düzeyden sonra sürdürülüp sürdürülemeyeceğini incelemiştir. Araştırma sonucunda, cari açıkların GSYİH'ye oranının %5 ve bu oranı aşan bir değerde olması durumunda, cari hesapta ters dönme ile birlikte iktisadi dalgalanmaların yaşandığı gözlenmiştir. Buna ek olarak, ulusal para birimindeki değer kayıplarının cari hesaplarda yaşanan bozulmanın önemli bir nedeni olduğu belirtilmiştir. Freund'a göre, cari açık/GSYİH oranının %5 eşik değerde olması durumunda ilgili ülkenin gayrisafi yurtiçi hasıla büyüme hızı yavaşlayacak ve reel döviz kurunda ciddi boyutlarda bir aşınma yaşanacaktır. Yazar, böyle bir durumda ülkede kırmızı alarm durumuna geçilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Togan ve Ersel (2005) ise, Türkiye'de cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğine ilişkin olarak farklı bir yaklaşım kullanmış ve sürdürülebilirlik için öncü bir gösterge geliştirmişlerdir. Yaklaşıma göre, t+n dönemde beklenen dış borcun bugünkü değerinin aynı dönemde beklenen GSYİH'nin bugünkü değerine oranının, t dönemdeki dış borcun GSYİH'ye oranından fazla olmaması gerektiği öngörülmektedir. Çalışmada kullanılan gösterge değerleri 1984-2004 döneminde 10, 20 ve 25 yıl sonrası olmak üzere üç farklı şekilde hesaplanmış ve bu çerçevede 1994-2001 ve 2004-2005 yıllarında cari işlemler açığının sürdürülemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yazarlar, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarında veya faiz ödemeleri dışında cari işlemler hesabında artış yaşanması durumunda cari işlemler dengesinin sürdürülebilirliğine olumlu katkı sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Çalışmada ayrıca,

doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının artışına katkıda bulunacak yapısal ve kurumsal düzenlemelerin uygulanması ile sürdürülebilirlik düzeyinde olumlu gelişmelerin yaşanabileceği vurgulanmıştır (Aktaran Yamak ve Korkmaz, 2007, s. 19-20).

G-7 ülkelerinde cari işlemler dengesi üzerinde çalışan ve çalışmalarında 1979:1-2003:3 dönemine ait üçer aylık verileri ile tek değişkenli otoregresyon modelini kullanan Clarida, Goretti ve Taylor (2006), söz konusu ülkelerde cari işlem-net çıktı oranları arasında farklı uyum dinamikleri tespit etmiştir. Çalışmada ayrıca, her bir ülkede geçerli olan farklı eşik değerlerin ve cari açık ya da cari fazlalara ilişkin aşırılıklarla ilgili olarak farklı uyum hızlarının bulunduğu ifade edilmiştir.

1994-2003 döneminde 16 geçiş ekonomisi için cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini inceleyen Aristovnik (2006), sürdürülebilirlik lehine bulgulara ulaşmıştır. Çalışmada ek olarak, cari işlemler açığı/GSYİH oranının %5'i aşması durumunda tüm ülkelerde sürdürülebilirlik ile ilgili problemlerin yaşanabileceği belirtilmiştir.

Camarero, Carrion-i-Silvestre ve Tamarit (2009), cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, OECD ülkelerinde, 1970-2006 dönemi için OLS, KPSS, yapısal kırılma ve panel veri analizi ile incelemiş ve uzun dönemde zamanlararası bütçe kısıtını test etmişlerdir. Çalışma sonucunda, ülkelerin büyük bir bölümünde cari işlemler açığının sürdürülebilir olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Karunaratne (2010), Avusturalya'da 1959-2007 döneminde cari açıkların sürdürülebilirliğini iki aşamalı Engle-Granger ve eşbütünleşme analizi ile incelediği çalışmada, cari açığın GSYİH'ye oranının %6'yı aşması halinde problem yaşanabileceğini ifade etmiştir. Çalışmada ayrıca, cari işlemler açığının sabit döviz kuru sistemi döneminde sürdürülebilir olmadığı; serbest döviz kuru sistemine geçilen 1983 yılının son çeyreğinden itibaren ise sürdürülebilir olduğu belirtilmiştir.

Urosevic, Nedeljkovıc ve Zıldzovı (2012), 2000-2011 dönemine ait veriler ile Macaristan, Sırbistan, Romanya, Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nde cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, panel veri analizini kullanarak incelemişlerdir. Çalışmada, cari açıkların sürdürülebilirliği net dış varlıkların başlangıç seviyesinin birikmiş seviyesi ile ilişkilendirilmiştir.

Murat, Hobikoğlu ve Dalyancı (2014), Türkiye'de cari işlemler açığının sürdürülebilirliğini, ZivotAndrews yapısal kırılmalı birim kök testi, Gregory Hansen eşbütünleşme testi ve DOLS analizi ile incelemiş ve Husted (1992) tarafından önerilen kriter üzerinde çalışmışlardır. Çalışma sonucunda, baz alınan katsayı değerinin birden küçük bulunması nedeniyle zayıf nitelikte sürdürülebilirlik bulgusuna ulaşılmıştır.

Ekinci ve Kahyaoğlu (2015)'un Türkiye ekonomisinin 1992-2011 aylık verilerini kullanarak yaptıkları çalışmalarında doğrusal olmayan zaman serileri analizi (LSTAR) kullanılmıştır. Çalışmada uluslararası faiz oranı sürdürülebilirlik kriteri olarak ele alınmıştır. Sonuçlara göre, uluslararası faiz oranının değişmesi durumunda söz konusu değişim yavaşsa cari açığın sürdürülebilirlik niteliği üzerinde düşük de olsa negatif bir etki söz konusu olmaktadır.

Sonuç

Cari işlemler açığı, ülke ekonomileri açısından taşıdığı önem ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde kronikleşen bir yapıya bürünmesi nedeniyle sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi gereken bir kavram haline gelmiştir. Dolayısıyla ekonomilerin sürdürülebilir bir cari işlemler açığına sahip olup olmadıkları pek çok çalışmaya konu olmuş ve bu çalışmalarda sürdürülebilirlik kriterlerine ilişkin değerlendirmelere yer verilmiştir. Ancak, cari açıkların sürdürülebilirliği ile ilgili mevcut litaratürün çok geniş olması ve oldukça farklı yöntem ve göstergenin kullanılmış olması, söz konusu literatürü oldukça geniş hale getirmektedir.

Söz konusu bu geniş literatürün incelenmesi sonucunda elde edilen bulgulara göre, cari açıkların sürdürülebilirliği sadece ülkeden ülkeye farklılık göstermemekte, tek bir ülkenin farklı dönemlerinde dahi farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu durum, cari açıkların sürdürülebilirliği konusunda tek bir göstergeden yola çıkarak yorum yapılamayacağı gerçeğini ortaya koymaktadır. Sürdürülebilirlik konusu incelenirken, ekonominin içinde bulunduğu durum (dış ticaret açık ya da fazlası, büyüme süreci, enflasyon, işsizlik ve finansal durum vs.) kadar, dünya ekonomik konjonktürünün de dikkate alınması gerekmektedir. Tek bir kritere veya tekil durumlara bakarak sürdürülebilirlik yorumu yapmak çoğu zaman yanıltıcı sonuçların ortaya çıkmasına yol açabilecektir. Nitekim çalışmada incelenen literatürün önemli

bir bölümünde, ekonomilerin genel görünümlerini yansıtan çoklu regresyon denklemlerinin kurulduğu ve bu çoklu regresyon denklemlerinin uzun dönem dinamiklerinin incelendiği görülmektedir. Dış ticaret dengesi, enflasyon, işsizlik, büyüme, faiz oranları, tasarruf hacmi vs. gibi birçok değişkeni bünyesinde barındıran denklemlerin uzun dönem dinamikleri (eşbütünleşme ilişkileri) sürdürülebilirlik konusunda daha doğru ve isabetli bilgiler verebilmektedir. Söz konusu denklemlerin tek açıklayıcı değişken ile veya birkaç açıklayıcı değişken ile oluşturulması durumunda sonuçların değişeceği tartışmasız bir gerçektir.

Çalışmaların bir bölümünde ise, tek bir dönemin ele alınması yerine, birden fazla dönemin ele alındığı ve bu dönemler arasında karşılaştırma yapmak suretiyle sonuç elde edilmeye çalışıldığı görülmektedir. Yani bilgi setinin genişliği kadar, karşılaştırma yapmaya uygun bir yöntemin seçilmiş olması da önemlidir. Bu çalışmanın en önemli bulgularından biri de, cari açıkların sürdürülebilirliği konusu incelenirken, ekonominin genel durumunu olabildiğince gerçekçi yansıtmanın önemidir. Dar kapsamlı ve değişken sayısı az analizlerin isabetli sonuçlar verme ihtimali düşük olacaktır. Bilgi seti (çoklu bağıntıya yol açmadan) ne kadar genişletilirse, o kadar isabetli sonuçlar elde edilebilecektir. Hiç şüphe yok ki, elde edilen sonuçların hem ülkeler arasında hem de tek bir ülkenin farklı dönemleri arasında kıyaslanabilir olması da bir diğer gerekliliktir.

Kaynakça

Adedeji, O. S. (2001). The Size and Sustainability of Nigerian Current Account Deficit. IMF Working Paper, 1(87), 1-32.

Akçay, C., ve Özler, Ş. (1998). Current Account Position of The Turkish Economy: Is There Any Cause for Concern?. Boğaziçi Journal Review of Social, Economic and Administrative Studies, 12(1), 39-53.

Altunöz U. (2014). Cari Açık Sorunun Temel Nedenleri ve Sürdürülebilirliği: Türkiye Örneği. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 1 (2), 115-132.

Apergis, N., Katrakilidis, K. P., ve Tabakis, N. M. (2000). Current Account Deficit Sustainability: The Case of Greece. Applied Economics Letters, 7, 599-603.

Ağaslan, E., ve Akçoraoğlu, A. (2007). Türkiye'de Cari İşlem Hesabının Boyutu ve Sürdürülebilirliği. 08/12/2015 tarihinde http://eisemp8.inonu.edu.tr/bildiri-pdf/agaslan-akcoraoglu.pdf adresinden alındı.

Aristovnik, A. (2006). Current Account Sustainability in Selected Transition Countries. (U.O. Michigan, Dü.) William Davidson Institute, Working Paper (844), 1-21.

Arize, A. C. (2002). Imports and Exports in 50 Countries: Tests of Cointegration and Structural Breaks. International Rewiew of Economics and Finance, 11, 101-115.

Babaoğlu, B. (2005). Türkiye'de Cari İşlemler Dengesi Sürdürülebilirliği. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, T.C. Merkez Bankası, Ankara.

Baharumshah, A. Z., Lau, E., ve Fountas, S. (2003). On The Sustainability of Current Account Deficits: Evidence From Four ASEAN Countries. Journal of Asian Economics, 14(3), 465-487.

Bajo-Rubio, O. (2012). The Balance-Of-Payments Constraint on Economic Growth in a Long-Term Perspective: Spain, 1850–2000. Explorations in Economic History, 49(1), 105-117.

Barışık, S., ve Çetintaş, H. (2006). Türkiye'de Cari Açıkların Sürdürülebilirliği: 1987-2003 Yapısal Kırılma Modeli. Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 11(1), 1-16.

Bergsten, C. F. (05.01.2008). The Dolar And The US Economy. 10/02/2015 tarihinde Peterson Institute For International Economics: http://www.piie.com/publications/testimony/print.cfm?ResearchId=464&doc=pub. adresinden alındı.

Berke, B. (2009). Türkiye'de Cari Açığın Sürdürülebilirliği: Parçalı Eşbütünleşme Analizi. Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi, 9(18), 117-145.

Brissimis, S. N., Hondroyiannis, G., Papazoglou, C., Tsaveas, N. T., ve Vasardani, M. A. (2010). Current Account Determinants and External Sustainability in Periods of Structural Change. Bank of Greece Working Paper (117), 1-38.

Caldéron, C., Chong, A., ve Zanforlin, L. (2001). Are African Current Account Deficits Different? Stylized Facts, Transitory Shocks and Decomposition Analysis. IMF Working Paper, 1(4), 1-39.

Camarero, M., Carrion-i-Silvestre, J. L., ve Tamarit, C. (2009). An Assessment of The Sustainability of Current Account Imbalances in OECD Countries. Papeles De Trabajo Del Instituto De Estudios Fiscales-Serie Economía (16), 3-74.

Campa, J. M. ve Gavilan, A. (2011). Current Accounts in The Euro Area: An İntertemporal Approach. Journal of International Money and Finance, 30, 205-228.

Ceylan, R., ve Çeviş, İ. (2012). Enflasyon Hedeflemesi Rejimi Öncesi ve Sonrasında Türkiye'de Cari Açıkların Sürdürülebilirliği. E-Journal of New World Sciences Academy, 7(4), 259-276.

Chang, C.-K., ve Chang, T. (2012). Revisiting The Sustainability of Current Account Deficit: Spsm Using The Panel KSS Test With A Fourier Function. Economics Bulletin, 32(1), 538-550.

Chen, S.-W. (2010). Testing For The Sustainability of The Current Account Deficit in Four Industrial Countries: A Revisitation. Economics Bulletin, 30(2), 1-21.

Chen, S.-W. (2011a). Current Account Deficits and Sustainability: Evidence From The OECD Countries. Economic Modelling, 28, 1455-1464.

Chen, S.-W. (2011b). Are Current Account Deficits Really Sustainable in The G-7 Countries?. Japan and The World Economy, 23, 190-201.

Chortareas, G. E., Kapetanios, G., ve Uçtum, M. (2004). An İnvestigation of Current Account Solvency in Latin America Using Non-Linear Nonstationary Tests. Studies Nonlinear Dynamics and Econometrics, 8(1), 1-19.

Christopoulos, D., ve Leon-Ledesma, M. A. (2010). Current Account Sustainability in The US: What Did We Really Know About İt?. Journal of International Money and Finance, 29, 442- 459.

Chu, H.-P., Chang, T., Chang, H.-L., Su, C.-W., ve Yuan, Y. (2007). Mean Reversion in The Current Account of Forty-Eight African Countries: Evidence From The Panel Suradf Test. Physica A(384), 485-492.

Clarida, R. H., Goretti, M., ve Taylor, M. P. (2006). Are There Threshold of Current Account Adjustment in The G7?. NBER Working Paper (12193), 1-59.

Doğan E. ve Bayraç H. N. (2014). Türkiye'de Cari Açık Sorunu Üzerine Mikro Temelli Bir Çalışma. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 15 (2), 97-124.

Dooley, M. P., Landau, D. F., ve Garber, P. M. (2004). The US Current Account Deficit and Economic Development: Collateral For A Total Return Swap. NBER Working Paper Series (10727), 1-11.

Dülger, F., ve Özdemir, Z. A. (2005). Current Account Sustainability in Seven Developed Countries. Journal of Economic and Social Research, 7(2), 47-80.

Edwards, S. (2001). Does The Current Account Matter?. NBER Working Paper (8275), 1-69.

Ekinci, R. ve Kahyaoğlu, H. (2015). The Sustainability of Current Account Deficit in Turkey: A Non-Linear Time Series Approach. Izmir Review of Social Sciences Vol:2 No:2, 27-40.

Fountas, S., ve Wu, J.-l. (1999). Are the U.S. Current Account Deficits Really Sustainable?. International Economic Journal, 13(3), 51-58.

Freund, C. (2005). Current Account Adjustments in İndustrialized Countries. Journal of International Money and Finance, 24(8), 1278-1298.

Göçer, İ., ve Mercan, M. (2011). Türkiye Ekonomisinde Cari Açığın Sürdürülebilirliği: Sınır Testi Yaklaşımı. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, 48(562), 33-52.

Greenidge, K., Holder, C., ve Moore, A. (2011). Current Account Deficit Sustainability: The Case of Barbados. Applied Economics, 43, 973–984.

Gülcan, Y., ve Önel, G. (09.01.2008). The Sustainability of Turkish Currenct Account Deficits with Structural Breaks. 08/12/2015 tarihinde http://fbe.emu.edu.tr/journal/doc/11-12/09.pdf adresinden alındı.

Hakkio, C. S. ve Rush, M. (1991). Is The Budget Deficıt Too Large?. Economic Inquiry, 29, 3, 429–445.

Holmes, M. J. (2006a). How Sustainable Are OECD Current Account Balances in The Long Run?. Manchester School, 74(5), 626-643.

Holmes, M. J. (2006b). Do Latin American Countries Have an Incentive to Default on Their External Debts?. Emerging Markets Finance and Trade, 42(1), 33-49.

Holmes, M. J., Panagiotidis, T., ve Sharma, A. (2011). The Sustainability of India's Current Account. Applied Economics, 43, 219–229.

Hudson, S., ve Stennett, R. (2003). Current Account Sustainability in Jamaica. Bank of Jamaica, Working Paper, 2(11), 1-43.

Husted, S. (1992). The Emerging U.S. Current Account Deficit in The 1980s: A Cointegration Analysis. The Review of Economics ve Statics, 74(1), 159-166.

IMF (2002). Slovak Republic: Selected Issues and Statistic Appendix. Country Report, Washington DC, 2, 210.

İnsel, A., ve Kayıkçı, F. (2012). Evaluation of Sustainability of Current Account Deficits in Turkey. Modern Economy, 3, 43-50.

İsmail, H. B., ve Baharumshah, A. Z. (2008). Malaysia's Current Account Deficits: An İntertemporal Optimization Perspective. Empirical Economics, 35(3), 569-590.

Kalyoncu, H. (2006). International Intertemporal Solvency in OECD Countries: Evidence From Panel Unit Root. Prague Economic Papers, 1, 44-49.

Kapetanios, G. ve Shin, Y. (2002). Unit Root Tests in Three-Regime SETAR Models. Working Papers 465, Queen Mary University of London, School of Economics and Finance.

Karunaratne, N. D. (2010). The Sustainability of Australia's Current Account Deficits: A Reappraisal After The Global Financial Crisis. Journal of Policy Modeling, 32, 81-97.

Kim, B.-H., Min, H.-G., Hwang, Y.-S., ve McDonald, J. A. (2009). Are Asian Countries Current Accounts Sustainable? Deficit, Even When Associated With High İnvestment, Are Not Costless. Journal of Policy Modelling, 31, 163-179.

Lau, E., Baharumshah, A. Z., ve Haw, C. T. (2006). Current Account: Mean-Reverting or Random Walk Behavior?. Japan and The World Economy, 18, 90-107.

Mann, C. L. (2002). Perspectives on The U.S. Current Account Deficit and Sustainability. Journal of Economic Perspectives, 16(3), 131–152.

Matsubayashi, Y. (2005). Are US Current Account Deficits Unsustainable? Testing For The Private and Government Intertemporal Budget Constraints. Japan and The World Economy, 17, 223-237.

Milesi-Ferretti, G. M., ve Razin, A. (1996a). Current Account Sustainability. Princeton Studies in International Finance, 81, 1-78.

Milesi-Ferretti, G. M., ve Razin, A. (1996b). Sustainability of Persistent Current Account Deficits. NBER Working Paper (5467), 1-33.

Milesi-Ferretti, G. M., ve Razin, A. (1998). Sharp Reductions in Current Account Deficits: An Empirical Analysis. European Economic Review, 42, 897-908.

Murat, S., Hobikoğlu, E.H. ve Dalyancı, L. (2014). Structure and Sustainability of Current Account Deficit in Turkish Economy. 10th International Strategic Management Conference, Procedia–Social and Behavioral Sciences 150, 977–984.

Murty, K. S., Sailaja, K., ve Mulugeta, D. W. (2013). Macroeconomic Determinants of Current Account Deficit in Ethiopia. Excel International Journal of Multidisciplinary Management Studies, 3(1), 1-13.

Nag, B., ve Mukherjee, J. (2012). The Sustainability of Trade Deficits in The Presence of Endogenous Structural Breaks: Evidence From The Indian Economy.Journal of Asian Economics Article in Press, 23(5), 519-526.

Naqvi, K., ve Morimune, K. (2005). An Empirical Analysis of Sustainability of Trade Deficits. Interfaces for Advanced Economic Analysis, Kyoto University, Discussion Paper (72), 1-20.

Oğuş, A., ve Sohrabji, N. (2006). An Intertemporal Benchmark Model for Turkey's Current Account. Working Paper in Economics, 6(1), 1-26.

Oğuş, A., ve Sohrabjı, N. (2008). On the Optimality and Sustainability of Turkey's Current Account. Empirical Economics, 35, 543-568.
Önel, G., ve Utkulu, U. (2006). Modeling The Long-run Sustainability of Turkish External Debt With Structural Changes. Economic Modelling, 23, 669-682.
Özer, M., ve Coşkun, İ. O. (2011). Sustainability of Turkish Current Account Deficit in The Post-Crisis Period. Mibes Transactions, 5(2), 67-82.
Peker, O. (2009). Türkiye'deki Cari Açık Sürdürülebilir mi? Ekonometrik Bir Analiz. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 17(1), 164-174.
Perera, N., ve Verma, R. (2008). An Empirical Analysis of Sustainability of Trade Deficit: Evidence From Sri Lanka. International Journal of Applied Econometrics and Quantivative Studies, 5(1), 79-92.
Pesaran, M. H., Shin, Y., ve Smith, R. P. (2001). Bounds Testing Approaches to the Analysis of Level Relationship. Journal of Applied Econometrics, 16(3), 289-326.
Polat, Ö. (2011). Sustainability of The Current Account Deficit in Turkey.African Journal of Business Management, 5(2), 577-581.
Quintos, C. E. (1995). Sustainability of The Deficit Process With Structural Shifts. Journal of Business and Economic Statistics, 13(4), 409-417.
Raybaudi, M., Sola, M., ve Spagnolo, F. (2004). Red Signals: Trade Deficits and The Current Account. Economics Letters, 84(2), 217-223.
Röhn, O. (2012). Current Account Benchmarks For Turkey.OECD Economics Department Working Papers (988), 1-29.
Takeuchi, F. (2010). US External Debt Sustainability Revisited: Bayesian Analysis of Extended Markov Switching Unit Root Test. Japan and The World Economy, 22, 98–106.
Terzi, N. ve Sarıdoğan, E. (2007). An Econometric Analysis of The Current Account Deficit in Turkish Economy. Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, 22(1), 123-142.
Theofilakou, N., ve Stournaras, Y. (2012). Current Account Adjustments in OECD CountriesRevisited: The Role of Fiscal Stance. Journal of Policy Modeling, 34(5), 719-734.
Togan, S., ve Ersel, H. (2005). Current Account Sustainability: The Case of Turkey. AB'ye Katılım Sürecinde Makroekonomik Politikalar Konferansı. Ankara.
Şubasat, T. (2010). Cari Açık Nedir? Doğurduğu Riskler Nelerdir?. Küresel Kriz Çerçevesinde Türkiye'nin Cari Açık Sorunsalı (Editör: Turan Şubasat, Hakan Yetkiner). Efil Yayınevi, 1. Basım, Ankara, 2-23.
Urosevic, B., Nedeljkovıc, M., ve Zıldzovı, E. (2012). Jackknife Model Averaging of The Current Account Determinants. Panoeconomicus, 2012(3), 267-281.
Uygur, E. (2004a). Türkiye'de Cari Açık Tartışması. (E. Uygur, ve İ. Civcir, Dü.) GAP Bölgesinde Dış Ticaret ve Tarım, 3-31.
Uygur, E. (2004b). Cari Açık Tartışmaları. İktisat, İşletme ve Finans, 19(222), 5-20.
Ümit, A. Ö. (2011). Türkiye'de Cari İşlemler Açığının Sürdürülebilirliğinin Zaman Serileri Analizi ile Değerlendirilmesi: 1992-2010 Dönemi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(3), 135–148.
Wu, J.-L. (2000). Mean Reversion of The Current Account: Evidence From The Panel Unit Root Test. Economic Letters, 66, 215-222.
Wu, J.-L., Chen, S.-L., ve Lee, H.-Y. (2001). Are Current Account Deficits Sustainable? Evidence From Panel Cointegration. Economic Letters, 72, 219-224.
Wu, J.-L., Fountas, S., ve Chen, S.-L. (1996). Testing For The Sustainability of The Current Account Deficit in Two Industrial Countries. Economics Letters (52), 193-198.

Yamak, R., ve Korkmaz, A. (2007). Türk Cari İşlemler Açığı Sürdürülebilir mi? Ekonometrik Bir Yaklaşım. Bankacılar Dergisi (60), 17-32.

Yörükoğlu, M., ve Çufadar, A. (2008). Capital Flows to Turkey: Financial Implications and Policy Responses. BIS Working Paper (44), 467-484.

Yücel, F., ve Yanar, R. (2005). Türkiye'de Cari İşlemler Açıkları Sürdürülebilir mi? Zaman Serileri Perspektifinden Bir Bakış. Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(2), 483-492.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GIRESUN UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

KARADENİZ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ

THE BLACK SEA JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

KARADENİZ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ YILDA İKİ KEZ YAYINLANAN
(HAZİRAN-ARALIK)
ULUSLARARASI HAKEMLİ BİR DERGİDİR.

THE BLACK SEA JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES IS A PEER REVIEWED
INTERNATIONAL JOURNAL PUBLISHED BIANNUALY (JUNE – DECEMBER).

İLKBAHAR / SPRING 2018

YIL / YEAR: 10

CİLT : 10

SAYI : 18

KARADENİZ SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
THE BLACK SEA JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

ISSN: 1309-081X

Sahibi / *Owner*

Doç. Dr. Güven ÖZDEM
Giresun Üniversitesi

Editör / *Editor*

Dr. Öğr. Üyesi Dursun ŞAHİN

Editör Yardımcıları / ***Assistant Editors***

Prof. Dr. Servet CEYLAN
Doç. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Arzu DENİZ

Yayın Kurulu / *Editorial Board*

Prof. Dr. Mustafa CİN
Prof. Dr. Beyhan KESİK
Prof. Dr. Betül KARAGÖZ YERDELEN
Prof. Dr. Nazım ELMAS
Prof. Dr. Servet CEYLAN
Doç. Dr. Güven ÖZDEM
Doç. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU
Doç. Dr. Mehmet ÖZMENLİ
Dr. Öğr. Üyesi Ülkü KARA DÜZGÜN
Dr. Öğr. Üyesi Dursun ŞAHİN
Dr. Öğr. Üyesi Nazım KURUCA
Dr. Öğr. Üyesi Oktay KARAMAN
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALVER

Yazı İşleri Müdürü / *Editor in Chief*

Öğr. Gör. Fatma KARAOĞLU

İngilizce Editörleri / English Editors

Okt. Melike GÜNBEY
Okt. Eray KARA
Okt. Emel TOZLU KILIÇ
Okt. Zeynep YILDIZ ÇELEBİ

Sekreter / *Secretary*

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALVER
Arş. Gör. Dr. Derya CEYLAN

Web Editörü / *Web Editor*

Öğr. Gör. Hüseyin KARA
Öğr. Gör. Erkan GÜLER

Kapak Tasarım / Cover Design

Öğr. Gör. Recep GELEGEN

Yazışma Adresi / *Correspondence Address*

Giresun Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Güre Yerleşkesi 28200 / Giresun
Tel: (0454) 310 10 85
e-mail: sosdergi@gmail.com

© Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi

ULAKBİM, Sosyal Bilimler Atıf Dizini (SOBİAD), Index Copernicus, Akademia Sosyal Bilimler İndeksi (ASOS Index), Araştırmax Bilimsel Yayın İndeksi ve Türk Eğitim İndeksi tarafından taranmaktadır.

Basım Tarihi / ***Date of Publication:***
2018

Yayın Dili / ***Language of Publication:***
Türkçe / *Turkish*

Baskı: Yeşilgiresun Matbaacılık-Gazetecilik Ltd. Şti.
Bekirpaşa Cad. No: 24 / Giresun
Tel.: 0454 216 71 45

Dergimizde yayınlanan yazıların
her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.